

МІНІСТЕРСТВО СОЦІАЛЬНОЇ ПОЛІТИКИ УКРАЇНИ

ІНСТИТУТ ПІДГОТОВКИ КАДРІВ
ДЕРЖАВНОЇ СЛУЖБИ ЗАЙНЯТОСТІ УКРАЇНИ

РІШЕННЯ ВЧЕНОЇ РАДИ

від 25 січня 2017 року

Протокол № 1

м. Київ

Про підсумковий звіт щодо виконання науково-дослідної роботи за темою: «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» (реєстраційний номер 0116U006187)

Заслухавши й обговоривши інформацію завідувача проблемної науково-дослідної лабораторії соціальних досліджень ринку праці Бокова О.В. про результати виконання науково-дослідної роботи за темою: «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії», що здійснювалась з квітня по грудень 2016 року на замовлення Державного центру зайнятості (лист від 26.04.2016 №ДЦ-02-2987/0/6-16)

Вчена рада ІПК ДСЗУ ухвалила:

1. Інформацію проблемної науково-дослідної лабораторії соціальних досліджень ринку праці про результати виконання науково-дослідної роботи за темою: «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» взяти до відома (додається).

2. Затвердити підсумковий звіт про результати дослідження теми «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» (реєстраційний номер 0116U006187) та до **20.02.2017 р.** направити його замовнику – Державній службі зайнятості (Центральному апарату).

3. Контроль за виконанням цього рішення залишаю за собою.

Голова Вченої ради

Олексій Могильний

Учений секретар

Катерина Міщенко

ІНФОРМАЦІЯ

про результати виконання науково-дослідної роботи «Організаційно-технологічні засади застосування державною службою зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії» (реєстраційний номер 0116U006187)

Актуальність. Діяльність державної служби зайнятості щодо здійснення ефективних заходів, спрямованих на досягнення продуктивної зайнятості, забезпечення соціального захисту безробітних громадян багато в чому визначається вмінням прогнозувати тенденції попиту на професії. У соціально-орієнтованих ринкових умовах прогнозування тенденцій попиту на професії у галузевому та територіальному розрізі є занадто складним процесом, оскільки професійні потреби ринку праці є похідними від багатьох факторів. Забезпечення якісного прогнозування тенденцій професійного аспекту ринку праці України вимагає опанування складних інструментів моделювання процесів на ринку праці, кількісних і якісних методів збору інформації та методики їх використання, а також вміння аналізувати великий масив різноманітних даних.

Істотний професійно-кваліфікаційний дисбаланс є однією з ключових передумов, що перешкоджають розвитку українського ринку праці та досягненню повної та продуктивної зайнятості в усіх сферах національної економіки. Невідповідність навичок, вмінь працівників і потреб роботодавців є значною проблемою ринку праці як на регіональному, так і на національному рівнях. Одним із важливих елементів її вирішення є прогнозування тенденцій потреб в робочій силі у професійно-кваліфікаційному аспекті. Відповідно, побудова системних прогнозів попиту на професії на постійній основі є одним з пріоритетних завдань розвитку системи регулювання сфери зайнятості України.

Метою науково-дослідної роботи є розроблення організаційно-технологічних засад застосування підрозділами державної служби зайнятості кількісних і якісних соціологічних методів короткострокового прогнозування тенденцій попиту на професії.

Для досягнення мети дослідження поставлено та вирішено такі наукові **завдання**:

- узагальнити вітчизняні методичні підходи щодо прогнозування попиту на професії на ринку праці;
- проаналізувати досвід європейських служб зайнятості у прогнозуванні попиту на робочу силу;
- сформувати комплексну систему кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування попиту на професії;
- дослідити сучасні тенденції стану регіональних ринків праці (Житомирська область та м. Харків);
- провести комплексну апробацію методики та інструментарію кількісних і якісних методів прогнозування тенденцій попиту на професії на регіональних ринках праці;
- розробити методичні рекомендації щодо застосування соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії.

Об'єктом науково-дослідної роботи є процес діяльності державної служби зайнятості в аспекті оцінювання тенденцій розвитку ринку праці в професійному розрізі.

Предметом науково-дослідної роботи є організаційно-технологічні засади комплексного запровадження кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії.

Наукова новизна дослідження полягає в розробці комплексної системи кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування попиту на професії з подальшою імплементацією її в організаційно-технологічну структуру служби зайнятості, що дозволить в перспективі отримувати повнішу короткостроково-прогностичну інформацію про сучасний стан регіональних (локальних) ринків праці та надасть можливість підвищити ефективність регіональної політики зайнятості.

На основі теоретичного аналізу та результатів проведеної апробації елементів системи оцінки тенденцій попиту на професії центрами зайнятості:

- обґрунтовано доцільність реалізації в державній службі зайнятості експертної стратегії оцінки тенденцій попиту на професії, яка полягає у систематичному зборі та узагальненні інформації від експертів з числа роботодавців, керівників галузевих об'єднань та центрів зайнятості щодо перспективних потреб у робочій силі, галузевих тенденцій попиту на професії на локальних ринках праці тощо;

- адаптовано зарубіжний досвід щодо випереджального оцінювання безробіття на короткостроковий період та розроблено інструментарій застосування даної методики в Україні;

- комплексно апробовано інструментарії кількісних та якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії, що дало змогу виявити рівень узгодженості між різними соціологічними методами прогнозування тенденцій попиту на професії;

- розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії, які передбачають проведення базовими й регіональними центрами зайнятості регулярних опитувань роботодавців через реалізацію кількісних та якісних соціологічних методів.

Методичну базу науково-дослідної роботи становлять результати попередньої апробації елементів системи прогнозування тенденцій попиту на професії, що здійснена Інститутом; методологічні нароби науково-дослідних установ (НАН України, міністерств та відомств, вищих навчальних закладів) щодо підходів до визначення обсягів потреби національної економіки та регіону в робочій силі у професійно-кваліфікаційному розрізі на короткострокову перспективу; зарубіжні підходи до визначення структури попиту на професійні вміння та навички персоналу; результати галузевих досліджень міжнародних організацій щодо прогнозування перспективних потреб у професійних навичках; теоретичні обґрунтування кількісних і якісних соціологічних методів як елементів системи прогнозування тенденцій попиту на професії; програмний продукт ОСА (обробка соціологічних анкет).

Структура звіту складається із трьох розділів, висновків, списку використаних джерел та додатків.

У **першому розділі** розглянуто теоретико-методологічні засади прогнозування ринку праці; узагальнено вітчизняні методичні підходи щодо прогнозування попиту на професії на ринку праці; досліджено європейський

досвід державних служб зайнятості у прогнозуванні попиту на робочу силу; розроблено комплексну систему кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування попиту на професії.

У **другому розділі** відображено результати комплексної апробації інструментарію кількісних та якісних методів прогнозування тенденцій попиту на професії на регіональних ринках праці (Житомирська область та м. Харків).

У **третьому розділі** надано методичні рекомендації щодо застосування кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії державною службою зайнятості.

У **висновках** узагальнено основні результати проведеного дослідження.

Практичне значення отриманих результатів. Важливим аспектом дослідження є розроблення методики та інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії. Дана методика передбачає проведення базовими і регіональними центрами зайнятості регулярних опитувань роботодавців через реалізацію кількісних і якісних соціологічних методів: телефонного опитування роботодавців щодо поточних і перспективних потреб у робочій силі (проводиться базовими центрами зайнятості у невеликих адміністративно-територіальних одиницях), вибіркового електронного (поштового) опитування роботодавців щодо поточних і перспективних потреб у робочій силі (проводиться базовими центрами зайнятості у великих адміністративних територіальних одиницях, мегаполісах), галузевих фокус-груп щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії у галузі (проводяться регіональними центрами зайнятості, а в окремих випадках – базовими центрами зайнятості), глибинних інтерв'ю з керівниками провідних ринкоутворюючих підприємств і експертами відповідних галузей щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії (проводяться регіональними центрами зайнятості), експертного оцінювання тенденцій та чинників формування попиту на професії (проводиться регіональними центрами зайнятості).

Подальшим практичним кроком має бути імплементація елементів системи прогнозування тенденцій попиту на професії в організаційну структуру служби зайнятості та технологічні ланцюги щодо оцінювання тенденцій попиту на робочу силу в професійно-кваліфікаційному аспекті та удосконалення технологічних основ зміцнення зв'язків служби з роботодавцями.

Результати наукового дослідження спрямовані на використання Державною службою зайнятості України, органами державної виконавчої влади та місцевого самоврядування з метою підвищення ефективності функціонування ринку праці України.

Апробація результатів науково-дослідної роботи. Розроблені методичні рекомендації щодо застосування соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії пройшли апробацію на базі Житомирського обласного (довідка № ЖОЦЗ-3680/0/2016 від 23.12.2016) та Харківського міського центрів зайнятості (довідка № 04-5256 від 23.12.2016). За ініціативи наукових співробітників проблемної науково-дослідної лабораторії соціальних досліджень ринку праці було організовано та проведено 31 науково-комунікаційний захід, в т.ч.:

1. Фокус-група за темою: «Розроблення системи оцінювання діяльності державної служби зайнятості після запровадження регламенту роботи центрів зайнятості щодо задоволення потреб клієнтів», ІПК ДСЗУ, 3 березня 2016 року.

2. Брейн-стормінг за темою: «Можливості застосування центрами зайнятості науково-методичного забезпечення оцінювання тенденцій попиту на професії та використання його у подальшій діяльності ДСЗ», ІПК ДСЗУ, 24 березня 2016 року.

3. Робоча зустріч з керівництвом Житомирського обласного центру зайнятості щодо вивчення досвіду апробації окремих елементів системи прогнозування попиту на професії, м. Житомир, 19 травня 2016 року.

4. Фахова дискусія за темою: «Інструментарій прогнозування зареєстрованого безробіття на основі опитування керівників базових центрів зайнятості», ІПК ДСЗУ, 3 червня 2016 року.

5. Робоча нарада з директорами базових центрів зайнятості та керівництвом Житомирської обласної служби зайнятості щодо комплексної апробації методики та інструментарію прогнозування кількісними та якісними соціологічними методами попиту на професії, м. Житомир, 17 червня 2016 року.

6. Галузеві фокус-групи з представниками харчової та машинобудівної галузей промисловості Житомирщини, м. Житомир, 8 вересня 2016 року.

7. Консультації з керівництвом Харківського обласного та міського центрів зайнятості щодо проміжного етапу апробації методики та інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії, спрямованих на подолання професійно-кваліфікаційного дисбалансу на ринку праці, м. Харків, 21 жовтня 2016 року.

8. Фокус-група із роботодавцями легкої промисловості м. Харкова за темою: «Потреба бізнесу в професіоналах: сьогодні і завтра», м. Харків, 21 жовтня 2016 року.

9. Круглий стіл за темою: «Результати апробації інструментарію кількісних та якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії на регіональних ринках праці», ІПК ДСЗУ, 26 грудня 2016 року та ін.

Публікації результатів науково-дослідної роботи. В ході виконання науково-дослідної роботи було опубліковано 39 наукових праць обсягом понад 43 др. арк. (список публікацій додається).

Висновки науково-дослідної роботи.

1. Узагальнено вітчизняні методичні підходи щодо прогнозування попиту на професії на ринку праці. Комплексне поєднання методичних підходів дозволяє покращити методику прогнозування потреби економіки в робочій силі та її пропозиції. В умовах нестабільної соціально-економічної ситуації та кризових явищ в економіці, при короткостроковому прогнозуванні доцільно використовувати кількісні і якісні соціологічні методи, які забезпечують отримання прогностичної інформації щодо попиту на професії в регіональному та галузевому розрізі.

2. Аналіз європейського досвіду активного залучення служб зайнятості до прогнозування тенденцій на ринку праці свідчить про більш повне і ефективне використання адміністративних даних. Прогнозування щодо потреби економіки у робочій силі та її пропозиції в європейських службах зайнятості базується на інформації регулярного моніторингу ринку праці у взаємодії з іншими зацікавленими сторонами, у тому числі з приватними агенціями з працевлаштування.

3. Розроблено комплексну систему кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування попиту на професії, яка дозволить формувати інформаційно-аналітичну базу для прийняття узгоджених та раціональних

управлінських рішень Державної службою зайнятості України та іншими органами влади, пов'язувати прогнози економічного розвитку з демографічними та освітніми тенденціями, моделями трудового руху населення.

4. Проведено аналіз сучасного стану ринків праці в пілотних проектах, в якому окреслено основні проблеми ринку праці в Житомирській області та м. Харкові. Зазначено, що значна кількість промислових підприємств в пілотних регіонах працюють не на повну потужність, або взагалі призупинили діяльність; залишається низьким рівень зайнятості сільського населення; спостерігається відтік робочої сили із сектору найманої праці до сектору самостійної зайнятості; створення нових робочих місць має переважно компенсуючий характер; несвоєчасно виплачується заробітна плата; підприємствами в центри зайнятості подається неповна інформація щодо кількості вакансій та пропонується низький рівень заробітної плати на більшості з них; виникають проблеми з працевлаштуванням молоді; не відповідає вимогам роботодавців рівень підготовки робітничих кадрів.

5. Результати дослідження засвідчили можливість визначення тенденцій галузевого попиту на професії в регіонах кількісними і якісними соціологічними методами прогнозування, а також отримання інформації про сучасний стан ринку праці та перспективу його розвитку.

Комплексна апробація інструментарію кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії виявила рівень узгодженості між різними соціологічними методами. Визначено найбільш надійні методи, які удосконалено з урахуванням виявлених за результатами комплексної апробації неузгодженостей. Сформовано цілісну систему прогнозування попиту на професії підрозділами державної служби зайнятості, як сукупності елементів та взаємозв'язків між ними.

У ході апробації з'ясовано, що збір, первинна обробка та аналіз отриманих даних можливі в межах існуючої штатної чисельності та без залучення додаткового фінансування.

6. Розроблено методичні рекомендації щодо застосування інструментарію прогнозування тенденцій попиту на професії, які передбачають проведення базовими й регіональними центрами зайнятості регулярних опитувань роботодавців через реалізацію кількісних і якісних соціологічних методів: телефонного та електронного (поштового) опитування роботодавців; галузевих фокус-груп; глибинних інтерв'ю з керівниками провідних ринкоутворюючих підприємств і експертним оцінюванням роботодавцями відповідної галузі щодо тенденцій та особливостей розвитку попиту на професії.

Подальше застосування інструментарію кількісних і якісних соціологічних методів прогнозування тенденцій попиту на професії у службі зайнятості є доцільним та перспективним.

**Завідувач проблемної науково-
дослідної лабораторії соціальних
досліджень ринку праці**

О.В. Боков